

TÜRKÇE ÖĞRETİMİNİN NERESİNDEYİZ?

Mustafa UĞURLU

Sömürge olanlar dışında birçok ülkenin eğitim kurumları, kendi ana dilini ilk ve orta öğretimde vatandaşlarına doğru şekilde kazandırmaya özen göstermektedir. Bu ülkelerde, anaokulundan üniversiteye kadar yabancı dilde eğitim yapan okulları da bulmak mümkün değildir. Her seviyedeki eğitimin dili, o ülkenin kendi ana dilidir. Hatta yabancı filolojilerin eğitim dili bile, o ülkenin ana dilidir. Ben meselâ, Almanya'da Türkoloji eğitimimi Almanca olarak yaptım. Elbette bu ülkelerde de orta öğretimde bir veya birkaç yabancı dil öğretilmektedir. Ancak, matematik gibi bir dersin yabancı dilde anlatılması düşünülemez. Ana dilin okul müfredatlarındaki ağırlığı ve önemi de oldukça fazladır. Almanya'ya bakacak olursak, lise bitirme imtihanlarının ("Abitur") en önemli derslerinden ("Leistungskurs") biri, Almanca ve Alman Edebiyatıdır. Alman edebiyatı denince, Goethe'den bir sayfalık metin incelemesi akla gelmemelidir. Bir öğrenci, Goethe'nin meşhur eseri *Faust*'un tamamından sorumlu tutulabilmektedir. Böyle bir eserden hiç de kolay olmayan bitirme imtihanı yapmak, birçok öğrenci şakasının konusu olmuştur. Çünkü *Faust*, Almancada "yumruk" demektir.

Kuruluşunun 76. yılını kutlayan ve "sömürge" olmayan Türkiye ise, tam bir yabancı dil "cennet"idir. İngilizce eğitim yapan ve bu özellikleriyle devlet bütçesinden inanılmaz teşvikler gören her seviyede okulumuz mevcuttur. Hatta anaokulları, oyun esnasında İngilizce öğretildiğini ilân ederek müşteri toplamaya çalışmaktadır. Söylemeye dilimiz varmıyor, ama ülkemiz, Türkçe için de "cehennem"dir. Bilmem, bu sözün ne kadarı mübalâğadır? Bir yandan basın-yayın kurumları, diğer yandan okullardaki Türkçe derslerinin yeterli verilemeyişi ve önemsizliği Türkçeyi gün geçtikçe kemirmektedir. Gerçi orta öğretimde artık hiçbir dersin önemi kalmamıştır. "Tarihe karıştı eski sevdalar" sözünü hatırlatırcasına, ortaokul veya lisede derse çalışmak, imtihandan başarısız olmak, evvel Allah tarihe karışmıştır. Şimdiki zamanın öğrencileri, başarılı veya başarısız olarak ders-

lerini tıkr tıkr geçmektedir. Kazara bir öğrenci kalacak olsa müfettişler, o okul hakkında soruşturma açmaktadır. Eh ne demeli, şu fani dünyada öğrencileri boş yere yormanın âlemi yok elbette. Bundan iyisi can sağlığı.

Bütün bunlardan yetkili ve sorumlu olması gereken Millî Eğitim Bakanlığı da anlaşıldığı kadarıyla, görevinin başındadır ve harıl harıl çalışmaktadır. İşte bunun bir delili olarak, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nın *İlköğretim Okulu Türkçe Dersi Taslak Öğretim Programı* (Ankara 1998) adlı eser gösterilebilir.

Bu kitap, adından da anlaşılacağı üzere bir “taslak program”dır. Dolayısıyla, her sınıf için ileride yazılacak olan asıl kitaba girecek metinlerin ve konuların tamamı bu “taslak”ta bulunmamaktadır. Bu yüzden her yönüyle bir değerlendirme mümkün değildir. Yine de Türkçe öğretimini yakından ilgilendiren ve her hâlde yazılacak asıl kitaplara kaynak teşkil edecek olan bu eser hakkındaki görüşlerimi, *Türk Dili* okuyucuları ile paylaşmak gerektiği duymaktayım.

Hazırlanan “Taslak Program”, aşağıdaki hususlar açısından değerlendirilebilir:

1. Genel Konular:

C. Yöntem ve Teknikler 1. “Türkçe dersi bilgi değil beceri dersi olduğundan” (s. 4) denilmektedir. Oysa, Türkçe dersinin, öğrenciye doğru ve güzel Türkçe becerisi kazandırması yanında, Türkçenin “yapısı” hakkında da doğru bilgiler vermesi gerektiğine inanıyorum.

“9. Panel, açık oturum, konferans, sempozyum gibi toplantılara yazılı metin hazırlama” (s.107) şeklinde bir “hedef” bulunmaktadır. Bu maddedeki söz konusu toplantılara ortaokul 2. sınıf öğrencisi nasıl metin hazırlayacaktır? Belirlenen hedefler, daha gerçekçi olmalıdır.

“9. Haftada en az bir kitap okuma” (s.50) şeklinde bir “hedef” bulunmaktadır. İlkokul 3. sınıf öğrencisinin değil, öğretmenin veya bu taslağı hazırlayan zevatın da haftada “en az” bir kitap okuyabileceklerinden şüphe duymaktayım.

“Öğretmen öğrencilerden *Yaban romanını sessizce okumalarını ister. Mirıldanarak okuyanları veya kitabı çok yakın mesafede tutanları sessizce uyarır*” (s.131) denilmiş. Burada, öğrencilerin kitaptaki *Yaban* romanından alınmış parçayı mı, yoksa bir ders saati içinde romanın tamamını mı okumaları istemektedir?

“*Öğretmen, biri soyut, biri somut iki resmi sınıfa getirir.*” (s.70) cümlesini okuyan öğretmenlerin sınıfa nasıl resimler götürecekleri hususunda epeyce zorlanacaklarına inanıyorum.

Hazırlanan “Taslak Program”, önemli bilgi yanlışlarıyla doludur: Örnek: “*Günlerden bir gün /.../*” (s.54) gibi bir ifadede “bir gün”, “günün sayısını belirtmemektedir. krş. (s.55). Bu sayı sıfatı değil, belirsizlik sıfatıdır. “*Öğretmen, öğrencilerin ödevlerini kontrol etti*” (s.133) cümlesinin yüklemi “*etti*” değil “*kontrol etti*” olacaktır. “*O’nun hareketine sinirlenerek bağırды*” (s. 134) cümlesinin yüklemi “*sinirlenerek bağırды*” değil “*bağırды*” olacaktır; burada “*sinirlenerek*” “zarf”tır. Ayrıca bu cümlenin doğru yazımı; “*Omun hareketine sinirlenerek bağırды*” şeklinde olacaktır. Ayrıca; Türkçede, “gizli özne”, “sözde özne” (s.133) gibi değişik özneler de yoktur.

“*2. Basit, türemiş ve birleşik yapılı sıfatları kullanma*” (s.127) denilmektedir. Bir üst maddede ise “*Basit, türemiş ve birleşik yapılı adları kullanma*” geçiyor. Bütün sıfatlar aynı zamanda isimdir.

“Taslak Program”da, “*geçişsiz iken ek yardımıyla geçişli yapılan fiillere oldurgan fiil*”; *Geçişli (oldurgan) iken geçişlilik derecesi yapım eki ile arttırılan fiillere ettirgen fiil*” (s.135) denmektedir. Verilen; *göçürmek - göçürtmek, bağır-mak - bağır-ttırmak* gibi örneklerden anlaşıldığı üzere, burada aynı cinsten, yani ettirgenlik ekleri söz konusudur.

2. Seçilen Metinler:

Hazırlanan “Taslak Program”da her sınıf için seçilen bir-iki metin dikate alındığında aşağıdaki hususlar göze çarpmaktadır.

“*B. Seçilecek Metinlerin Özellikleri*” (s.3) başlıklı bölümde belirtilen ilkeler, kanaatimce doğru ve uygundur. Ancak “Taslak Program”da seçilen bazı metinler bu ilkelere uygun değildir.

“*Otomobilimle biraz yol almışım ki, köyün yakınında birkaç çocuğa rastladım*” (s.67); “*Ama delikanlı görmüyor musun ki kilometrelerce /.../*” (s.79); “*/.../ fark etmiş ki, o koca bilim adamı /.../*” (80) gibi şekiller, Türkçe söz dizimine uygun olmayan, Hint-Avrupa dillerinin söz dizimine göre kurulmuş cümlelerdir. İlkokul seviyesindeki çocuklara Türkçenin kendi söz diziminin kullanıldığı metinlerden yola çıkılarak dil öğretimi uygulanmalıdır.

“*Bu karanlık böyle iyi afferin Tanrıya*” (s.137) mısraı “4. Metinler

millî kültürümüze, ahlâk anlayışımıza, yasalarımıza, geleneklerimize, örf ve âdetlerimize uygun olmalıdır.”; “8. Metinler, eğitim bakımından konuşulması, tartışılması veya incelenmesi doğru bulunmayan konulara yol açacak nitelikte olmamalıdır.”; “Öğrencileri (...) inançlarını sarsan metinlere yer verilmemelidir.” (s.3) ilkeleriyle çelişki içindedir.

Yine aynı bölümde “6. Metin seçiminde öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirme, hayal dünyalarını zenginleştirme, ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkarma gibi hususlar göz önünde bulundurulmalıdır.” denilmektedir. Türkçe eğitiminde çocuğun dil zevkini geliştirecek metinler, Türkçenin usta, klâsikleşmiş yazarlarından alınmalıdır. Kitapta bunlardan pek azına yer verilmiştir. Oysa Türkçenin; Sait Faik Abasıyanık, Memduh Şevket Esenal, Refik Halid Karay, Haldun Taner, Ahmet Hamdi Tanpınar, Mehmet Akif Ersoy, Peyami Safa, Tarık Buğra gibi pek çok usta şair ve yazarı vardır. Kitaba metinleri alınan Özer Arabal, Suat Taşer gibi “önemli” yazarların kim olduğu ve hangi önemli kitapları yazdıkları sorulmaya değer.

Özer Arabal’un metninde geçen “*Nerede bir su görse, üstüne geçer, durmadan kendini seyredermiş.*”(s.53); “*Küçük mavi bulut kendisini su damlacıklarından meydana geldiğini biliyormuş. Zorlamış, zorlamış kendisini; toplamış, açılmış, ancak bir damlacık su çıkarmış*”; “*Bir yağmur başlamış, ki ne yağmur hiç sormayın*” (s.54) gibi cümleler, bu ‘seçkin’ yazarın hem kelime seçimi bakımından hem de dil bilgisi bakımından yanlışlıklar yaptığını göstermektedir. Ayrıca, alıntıladığımız ilk cümledeki “*üstüne geçmek*”; “*su çıkarmak*” gibi ifadelerin öğrencilerde uyandıracak çağrışımları açısından, kullanılması uygun değildir.

“Taslak Program”da seçilecek metinlerin özellikleri sıralanırken, “2. Metinler dil ve anlatım bakımından sağlam, açık ve anlaşılır olmalıdır.” denilmektedir. Oysa yukarıda verilen cümleler “sağlam, açık ve anlaşılır” değildir. Yine; “*Bahar gelince etrafa mis kokular yayılır.*” (s.56); “*Öğretmen yurdumuz Türkiye’nin cumhuriyet ile yönetildiğini bu yönetimin Atatürk tarafından getirildiğini 29 Ekim’de Cumhuriyet Bayramının kutlandığını*» söyler.” (s.58) cümlelerinin doğru şekilleri, “*Bahar gelince etrafa mis gibi kokular yayılır.*” (s.56); “*Öğretmen, devletimizin cumhuriyet ile yönetildiğini, bu yönetimin Atatürk tarafından ilân edildiğini ve 29 Ekim’de Cumhuriyet Bayramı’nın kutlandığını*» söyler.” şek-

linde olması gerekirdi. Zira, “*mis*” kelimesi tek başına vasıflandırma sıfatı olarak kullanılamaz. İkinci cümledeki “*yurt*” kelimesinin “*devlet*” karşılığında kullanıldığı anlaşılıyor. Hâlbuki “*yurt*” kelimesi “*vatan*” kelimesiyle eş anlamlıdır. Bu yüzden, “*vatan*” veya “*yurt*” yönetilmez; “*vatan*” veya “*yurt*” üzerine kurulan “*devlet*” yönetilir.

Metin örnekleri verilirken kaynak gösterilmesine bir standart getirilmelidir. Bazen sadece yazar ismi verilirken bazen de çok detaylı verilmektedir. “*Ömer Seyfettin’den Ant’dan*” (s.111) gibi bir ifadeden, metnin *Ömer Seyfettin* isimli bir parçadan mı yoksa *Ant* isimli bir parçadan mı alındığına öğrenci nasıl karar verecek? Sonra “*Ant’dan*” yazılışı da yanlışır. *Ant’dan* veya *Ant’tan* olmalıydı!

Yine; “6. /.../ *hayal dünyalarını zenginleştirme*” (s.3) deniliyor. Çocukların hayal dünyalarını geliştirecek metinler öncelikle masal, destan ve efsanelerdir. Hâlbuki kitapta masalımsı bir tek metin bulunmaktadır; o da La Fontaine’den alınmıştır. Oysa, Türk edebiyatında masal, destan ve efsanelerin en güzel örneklerini bulmak mümkündür. *Oğuz Kağan Destanı*, *Mesnevî*, *Dede Korkut Hikâyeleri* gibi pek çok metinden parçalar alınabilir.

3. Kullanılan Terimler:

İçindekiler bölümünde “*Belirtke Tablosu*” diye bir söz birliği var. İlgili sayfada ise bir “çizelge” bulunmaktadır. Aynı söz, Türk Dil Kurumunun 1995 yılında çıkardığı *Yabancı Kelimelere Karşılıklar* isimli kitabında da “amblem” kelimesini karşılıyor.

Ses uyumları verilirken, öğrenciye hiçbir şey çağrıştırmayan “büyük ses uyumu” ve “küçük ses uyumu” (s.65) terimleri kullanılmaktadır. Oysa, “düzlük-yuvarlaklık uyumu”, “kalınlık incelik uyumu” gibi ifade ettiğini çağrıştıran ilmî terimleri öğretmek daha kolaydır. Bundan başka, Türkçede fiil tabanlarına -sAl eki getirilemediği hâlde, “Taslak Program”da; ‘*görsel*’, ‘*işitsel*’, ‘*bilişsel*’, ‘*duyuşsal*’ gibi pek çok yanlış kelime kullanılmıştır.

“n, s, ş, y” kaynaştırma ünsüzlerini kullanma” (s.106) diye bir madde var. Bu sesler, herhangi bir kelimeyi veya şekli kaynaştırmamaktadır. Bunlardan “y” sesi, söyleyişe yardımcı olmaktadır. Bu yüzden, “yardımcı ses” olarak adlandırılması gerekirdi. Diğerleri ise söyleyişe yardım etmeyen, dolayısıyla “yardımcı ses” de olmayan başka gramer şekilleridir. Bunların açıklamaları için bk. Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, (=

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları 785), İstanbul 1972.

“3. *Addan ad ile fiil türeten yapım eklerini tanıma*” (s.106); “*Fiilden fiil ile ad türeten yapım eklerini tanıma*” (s.107) denilmektedir. Oysa, Türkçede addan, bir başka ad kullanılarak fiil türetmek veya fiilden fiil ile ad türetmek mümkün değildir.

Hedef 4: Cümle içinde imlâ kurallarını uygulayabilme. Davranışlar’ın 4. maddesinde “*Soru eki olan mi ile ek olan -mi’yi doğru yazma*” (s.65) denilmiş. Burada ne kastedildiği anlaşılamamaktadır. Burada her hâlde, “olumsuzluk eki” *-mA* kastedilmektedir. “Taslak”ı hazırlayanlar, muhtemelen “beklemiyor” gibi kelimelerdeki *-me*’nin *-y* sesinin tesiriyle değişmesini yanlış izah etmektedirler.

8. maddede ise “*-de durum ekini bitişik, dahi anlamına gelen -de’yi ayrı yazma*” (s.65) şeklinde bir cümle var. Burada kullanılan “-” işareti bir kelimeye gelen ekleri yazarken kullanılır. Ancak, ikinci “*de*” dahi anlamına gelir ve müstakil bir kelimedir; *-de* şeklinde gösterilemez. Bu hata 90. sayfada düzeltilmiş.

4. İmlâ Yanlışları:

“3. *Bilgisayar, teletex (teleteks), internet (Internet), belgegeçer (fax) gibi araçlardan yararlanma*” (s.88) Burada, ilkokul 4. sınıf öğrencisinin tanımayacağı “x” harfi kullanılmıştır. Kelimenin sadece Türkçe yazılışı verilmeliydi.

“*Öğrencilerin ulusal duygu ve coşkularının güçlendirmesini sağlamak*” (s.3) cümlesinin doğrusu; *.../ güçlendirilmesini /.../* olmalıydı.

“*Denebilir ki istedik nitelikte (...)*” (s.7) cümlesinin doğrusu; *.../ istenilen /.../* olmalıydı.

“*Öğretmen, yaşanmış ya da izlenmiş olayların yazılması söz konusu olduğu zaman öğrenciler görmedikleri, yaşamadıkları ve incelemedikleri konuları yazmaya zorlanmamalıdır.*” (s.18)) cümlesinin doğrusu; *Yaşanmış ya da izlenmiş olayların yazılması söz konusu olduğu zaman, öğretmen, öğrencileri görmedikleri, yaşamadıkları ve incelemedikleri konuları yazmaya zorlamamalıdır*” olmalıydı.

“6. (...) (a) *Kalabalık bir topluluğu ..... çevresini sarmıştı.*” (s. 59) cümlesinin doğrusu; “*Kalabalık bir..... topluluğu çevresini sarmıştı*” olmalıydı.

“3. *Dinlediği, izlediği bir konuşmanın önemli noktalarını no alma*”

(s. 102); doğrusu *not alma* olmalıydı.

"2. *Okunan düzeyine uygun bir öykü, efsane, masal, fabl ve benzerlerini dinleme*" (s.102). Bu cümlede kullanılan "düzeyine uygun" tabiri gereksizdir. Zaten öğretmenin okuyacağı bir metin öğrencilerin düzeyine uygun olacaktır. Yani çocuklara "düzeyine uygun, okunan" bir metin şöyle dinlenir; "düzeyine uygun olmayan, okunan" bir metin şöyle dinlenir gibi bir alıştırma söz konusu değildir. Ayrıca kelimeler virgülden sonra ayrı yazılmalıdır.

Bunların dışında "Taslak Program"da sayılamayacak kadar çok dizgi hatası bulunmaktadır. Örnek: *an çok* (s.68) > *en çok*, ve *ya* (s.103) > *veya*; *insan benzer* (s.130) > *insana benzer*; vb.

Sonuç:

Burada, bazı hata tiplerinden örnekler verilen "*İlköğretim Okulu Türkçe Dersi Taslak Öğretim Programı*"nın bütün hatalarının listelenmesi durumunda en az kitabın yarısı kadar bir metnin ortaya çıkması mümkündür. Yukarıda temas edilen hususlar göz önüne alındığında, "Taslak Program"ın başarılı bir çalışma olduğunu söylemek oldukça zordur. Türkçe "asıl ders kitapları"nın, gerçekçi hedefler çerçevesinde, Türk Dil Kurumunun önderliğinde üniversitelerin başta Türk Dili ve Edebiyatı olmak üzere Eğitim Bilimleri, Psikoloji bölümlerinden uzmanlara yazdırıldıktan sonra, değişik çevrelerden görüş alınmasının daha uygun olacağı kanaatindeyim.

Büyük bir umutla okumaya başladığım *İlköğretim Okulu Türkçe Dersi Taslak Öğretim Programı*'ını bitirdikten sonra, "Türkçe öğretiminin neresindeyiz" sorusuna bir cevap bulmam benim için imkânsız hâle gelmiştir. Sorunun cevabını her hâlde, Millî Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı bilmektedir.